
Pravda v politice

Druhý námět reflektuje problém pravdy v politice a demokratického charakteru československé společnosti. Mnichovská krize je zde příležitostí prozkoumat etické kontexty praktické politiky a otázku zodpovědnosti politických elit.

Materiály

- **Video 1:** 21. září 1938
- **Video 2:** Otázka demokracie
- časová osa
- **Pracovní list 1:** Zodpovědnost prezidenta Beneše

Časová náročnost

40–45 minut

Cíle

- Žák rozvíjí schopnost abstraktního myšlení. Odlišuje etické jednání a jednání pragmatické, uvažuje nad vztahem správnosti jednání a konkrétní situace.
- Žák uvažuje nad problémem odpovědnosti a pravdy v politice.
- Žák formuluje své názory na demokracii a obhajuje je v diskusi s ostatními žáky.

Instrukce

FÁZE 1 (5 MINUT)

Historický kontext

Úvod do historického kontextu. Žáci se seznámí se základní faktografií, využít mohou časové osy, na které jsou i základní informace.

FÁZE 2 (10 MINUT)

Zodpovědnost E. Beneše 1

Ve druhé fázi analyzují žáci dvě filmové ukázky. První zachycuje rozhovor Beneše s československými generály 21. září, ten druhý rozmluvu s jeho ženou. Žáci pracují s pracovním listem 1.

DEN PO MNICHOVU: NÁMĚT 2

FÁZE 3 (15 MINUT)

Zodpovědnost E. Beneše 2

Ve třetí fázi analyzují žáci texty historiků, kteří hodnotí “Mnichov” ze současných pozic. Používají pracovní list 2.

FÁZE 4 (10 MINUT)

Shrnutí

Na závěr žáci prezentují své závěry a diskutují o nich. Snažíme se žáky vést k tomu, aby jejich argumentace byla podložena odkazy na texty nebo filmové obrazy.

Komentář

Druhý námět doporučujeme realizovat v občanské výchově, konkrétní historická situace zde otevírá širší společenské problémy, především zodpovědnost demokratického politika vůči veřejnosti, a otázku, kde leží hranice mezi etickým a neetickým jednáním. Nezbytný je stručný historický úvod do situace, tak aby žáci věděli, co je to mnichovská krize, jak probíhala a kdo byli její hlavní aktéři. Pozornost zde soustředíme nikoli na mezinárodní aspekty krize či na otázku vnitropolitického vývoje, ale jen a pouze na otázku postupu prezidenta Beneše.

Ve druhé fázi analyzují žáci dvě ukázky “otázku demokracie” a “21. září 1938”. Zatímco rozhovor s generály je historicky doložitelný, nemůžeme dnes vědět, co si Edvard Beneš povídal před spaním se svou manželkou. Jedná se o volné umělecké rekonstrukce, které nicméně vycházejí z pramenů a osobitým způsobem je interpretují. Tento subjektivní aspekt ukázek bychom měli žákům zdůraznit, aby si byli vědomi toho, že analyzují obraz přibližný, nikoli skutečný. Analýza se zaměřuje na postoje generálů a reakci Beneše. Generálové vytýkají Benešovi, že zamlčoval skutečnosti, Beneš se brání tím, že vědomí skutečného stavu věcí by na situaci nic nezměnilo, situace je podle něj beznadějná v každém případě. Scéna otevírá problém politické zodpovědnosti a hranice možností politického jednání.

Na analýzu první ukázky, v níž je Beneš silně kritizován, navazuje hned práce s druhou ukázkou, která je volnou rekonstrukcí způsobu, kterým Beneš přemýšlel. Jeho názory na demokracii jsou sice jen volnou spekulací Kosatíkovou, ale vycházejí z analýzy Benešova jednání. Beneš sociologicky analyzuje stav československé demokracie a vymezuje se nikoli tolik proti jejím principům, ale proti jejím uživatelům. Tyto úvahy přitom neztratily nic na aktuálnosti.

Oba filmové obrazy jsou vůči Benešovi dosti kritické a kdybychom zůstali pouze u nich, zdála by se otázka politické zodpovědnosti až příliš jasná, stejně jako viník celé situace. Proto v další fázi pracují žáci s texty historiků, kteří jednoznačnou zodpovědnost Beneše zpochybňují a do značné míry jeho politiku rehabilitují. Rozpor mezi obrazy, které popisují Beneše jako cynického manipulátora, a texty zdůrazňujícími pragmatičnost a zodpovědnost jeho jednání vytváří potřebný prostor pro diskusi. Jaké faktory musí brát politik do úvahy? Co jsou to “národní zájmy” a kdo je oprávněn je definovat? Zachoval se prezident Beneš zodpovědně, zachoval se správně? Jak se má chovat zodpovědný státník? Je vyslyšení “vůle lidu” tím jediným správným jednáním?